

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך יחידה שלישית
שאלון מספר: 001104, 203
מוגש על-ידי: גליה סמו, מירי רום, חוה צדוק,
דנית בר-אור, אלי לוי
מורים ברשת "יואל גבע"

פרק ראשון – מנהיגות ומנהיגים במקרא

תשובה לשאלה 1

- א. על התלמיד לציין שלושה מבין הנימוקים שלהלן, שמביא אברבנאל:
- (1) אי אפשר לטעון שזו חובה על העם להמליך מלך, כיוון שבחירת המלך היא בידי ה'.
 - (2) המילים "ככל הגויים" (שהן מילות גנאי) מלמדות, שאין זו מצווה.
 - (3) מילות הציווי ("שום תשים") אינן ציווי להמלכת מלך, אלא דרישה שהמלך יהיה ע"פ בחירת ה'.
 - (4) מוני המצוות לא מנו המלכת מלך כמצווה אלא את הציווי שהמלך יבחר "מקרב אחיך".
 - (5) אם הייתה זו מצווה, היה העם מזכיר זאת בבקשתו משמואל להמליך עליהם מלך.
- ב. שאילת מלך אינה נחשבת לחטא לדעת אברבנאל, אלא מצווה שהיא רשות. על התלמיד להביא אחד מהנימוקים הבאים:
- (1) כאשר עם ישראל מתוודה על חטאיו לפני שמואל, הם אינם כוללים בחטאיהם את המלכת המלך.
 - (2) אם המלכת מלך היא חטא, כיצד ייתכן שה' שלח להמליך את דוד!?
 - (3) לאורך כל הדורות הומלכו מלכים בישראל בברכתו של ה' ובהסכמתו. כיצד ייתכן שה' הסכים לכך אם זהו חטא!?
 - (4) יש חוק מלך בתורה (דברים י"ז 14-20), ואם יש חוק כזה סימן שזה לא יכול להיות חטא. ובניסוח אחר: זוהי מצוות רשות, זה לא יכול להיות חטא.

תשובה לשאלה 2

רובינסון לומד מסיפור המלכת רחבעם שבישראל הברית בין מלך לעם כללה זכויות וחובות, והיו סייגים לסמכויות המלך. הנתין היה כפוף לחובות מסוימים (להתגייס לצבא בזמן מלחמה, לשלם מיסים), אך באותה מידה חייבה הברית את המלך בסייגים מסוימים, ואם המלך נהג בעריצות רבה מדי, יכול היה העם למרוד בסמכותו. במזרח הקדום המלך לא היה כפוף לחוק שמעליו. המלוכה הייתה שלטון של עריצות בלתי מוגבלת, והיא הייתה נתונה כולה לרצונו של השליט.

תשובה לשאלה 3

- א. במלכים ב', י"ד 17-21 מתואר רצח אמציה בן יואש מלך יהודה. למרות ההתנגדות לשלטונו של אמציה, שהיה מלך מבית דוד, המליכו אחריו את עזריהו בנו, ובכך המשיכו את שושלת בית דוד.
- ב. בשמואל ב', ז' 8-17 ה' מבטיח לדוד שזרעו ימלוך לעולם, ממלכתו תתקיים לתמיד, והי' יהיה עימו ויעזור לו ולעם מול כל אויביו: "ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך" (פס' 16). הבטחה זו לדוד יכולה להסביר את נאמנות העם.

תשובה לשאלה 4

תפקידי הנביא:

- מלכים א', י"ח 17-18: תפקיד הנביא להשיב את המלך לעבודת ה'. אליהו הנביא מוכיח את אחאב מלך ישראל על כך שעזב את ה' והלך אחרי הבעל: "... בעזבכם את מצוות ה' ותלך אחרי הבעלים".
- מלכים ב', ט' 1-3: תפקיד הנביא: למשוך מלך. אלישע הנביא מושח את יהוא בן יהושפט למלך על ישראל: "... משחתיך למלך על ישראל".
- ירמיהו כ"ב 1-5: תפקיד הנביא לדרוש מהמלך קיום צדקה ומשפט. ירמיהו מוכיח את מלך יהודה שאינו מקיים משפט וצדקה, מאפשר גזל ועושק של השכבות החלשות ושפיכת דם של חפים מפשע: "... והצילו גזול מיד עשוק... ודם נקי אל תשפכו".

הערה: ניתן גם לנסח שלנביא תפקיד של משיחת מלך, תפקיד דתי ותפקיד מוסרי כלפי המלך.

פרק שני – דוד ומנהיגותו

תשובה לשאלה 5

- א. על התלמיד לציין שלושה מהשלבים שלהלן, בהתפתחות דמותו של דוד:
- (1) דוד מתואר כקטן בבני ישי, כמי שרועה את צאן אביו ואינו יוצא לקרב יחד עם שאר אחיו. בשלב זה הוא נער אלמוני (פס' 12-16).
 - (2) דוד מגיע לשדה המערכה במצוות אביו, להביא צידה לאחיו (פס' 17).
 - (3) דוד מביע עניין במערכה ושואל מה יקבל האדם אשר יילחם כנגד גלית (פס' 26). אן: הוא שואל מיהו הפלישתי הערל שחרף מערכות אלוהים חיים, כלומר הוא מביע עמדה בשאלה הנוגעת לכלל העם או לאמונה בה'.
(4) דוד מוצג בפני שאול, ומבקש ממנו להילחם כנגד הערל הפלישתי (פס' 31-32).
 - (5) דוד מנצח את גולית באמצעות אבן וקלע ללא כלי מלחמה (50-49). דוד הופך להיות גיבור מלחמה לאומי.
- ב. (1) בפס' 55-58 שואל שאול את אבנר לזהותו של דוד, לאחר שדוד ניצח את גולית. פסוקים אלה הושמטו מתרגום השבעים משום שהם מעוררים קושי: כיצד ייתכן ששאול אינו יודע מיהו דוד, והרי בפרק ט"ז 19-23 דוד מתואר כנושא כליו של שאול וכמי שמנגן לפניו על מנת להרגיעו?!
- (2) לפי פירושו של מצודת דוד, אין צורך בהשמטה זו, משום שאין סתירה בין הטקסטים, שאול זיהה את דוד, אך שכח את שם אביו (של דוד) בשל הרוח הרעה שנחה עליו.
- ג. בפס' 54 מתואר דוד כמי שמביא את ראשו של גולית לירושלים. לאור שמואל ב', ה' פסוק זה מעורר קושי, משום שירושלים נכבשה רק בשנה השביעית למלכות דוד (זמן רב לאחר מלחמת דוד וגולית).

תשובה לשאלה 6

- א. 1) יהושע כורת ברית עם הגבעונים ונשבע שלא לפגוע בהם. שאול אינו מקיים שבועה זו. הסיבה לכך עפ"י הכתוב היא, שקינא לבני ישראל וליהודה, בראותו בגבעונים פלג שאינו מבני ישראל אלא מן האמורי.
- 2) לפי השבועה הנזכרת נשבעים דוד ויונתן זה לזה בשם ה' כי שלום ישרור ביניהם ובין זרעם לעולם.
- דוד אכן מקיים את השבועה ליונתן ככתוב בפס' 7: "ויחמול המלך על מפיושת בן יונתן בן שאול". דוד זוכר את השבועה שנשבעו הוא ויונתן ולכן אינו מוסר את בנו של יונתן לגבעונים.
- ב. 1) דוד פונה לה' ומברר עמו מדוע יש רעב: "ויבקש דוד את פני ה'". זאת בניגוד לשאול, שפעל על דעת עצמו בלי להיוועץ בה'.
- 2) דוד מודע לעוול שנעשה לגבעונים ושואל אותם באיזו דרך ניתן לכפר על העוול שעשה להם שאול: "מה אעשה לכם ובמה אכפר".
- 3) שאול מאופיין בהתנהגות של קנאות ואילו דוד מאופיין בסובלנות: "ויבקש שאול להכותם בקנאותו... ויאמר (דוד) מה אתם אומרים...".
- ג. 1) רצפה בת איה מגנה על הגופות מראשית הקציר ועד לירידת הגשמים, תקופה ארוכה (כארבעה חודשים). הקושי נעוץ בשמירה המתמדת שהיא חייבת לשמור על הגופות מפני חיות השדה ומפני נזקי הטבע. כל זה נעשה תוך מעורבות אישית גדולה (קושי רגשי) שכן מדובר בילדיה שלה, אן: היא הגנה על הגופות יומם ולילה לבדה (קושי פיזי).
- 2) בעקבות המעשה של רצפה בת איה מביא דוד את עצמות שאול ויונתן מיבש גלעד ואת עצמות המוקעים לקבורה בנחלת שבט בנימין, אן: בסופו של דבר מעשה איה שגורר את מעשה דוד מביא לכך שה' נעתר לארץ, כלומר הבצורת נפסקה.

תשובה לשאלה 7

א. שלמה כינה את אביתר "איש מוות" כיוון שאביתר תמך באדוניהו, כשהאחרון המליך את עצמו (מלכים א', א' 7). שלמה אינו מבצע את זממו מכיוון שבעבר היה אביתר נאמן לדוד: "ויהי בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד – אפוד ירד בידו". "ויאמר דוד אל אביתר הכהן...הגישה לי האפוד".

ב. אביתר היה מצאצאי עלי הכהן ששירת בשילה. הדחת אביתר מגשימה את דבר ה' שניבא את הדחת שושלתו של עלי מן הכהונה: "והקימותי לי כהן נאמן כאשר בלבבי... והיה כל הנותר בביתך יבוא להשתחוות לאגורת כסף".

- ג. (1) עפ"י שמות כ"א 14 יש לקחת אדם שרצח את חברו במזיד/בעורמה ודינו מוות, אפילו מעם מזבח ה', ולהורגו. שלמה מצווה לקחת את יואב ממזבח ה' ולהורגו, משום שיואב הרג את אבנר ואת עמשא בעורמה/במזיד, ולפיכך, נכון לומר ששלמה פעל ע"פ החוק המקראי.
- (2) ממלכים א', ב' 5, משתמע שיואב רצח את אבנר ואת עמשא ללא הצדקה: "ויישם דמי מלחמה בשלום...". דבר זה מחזק את החלטתו של שלמה להרוג את יואב.

תשובה לשאלה 8

- א. בשמואל ב', ו' 12-23 הכינוי של מיכל הוא: "מיכל בת שאול". בשמואל א', יט' 11-12 הכינוי של מיכל הוא: "מיכל אשתו".
- ב. בשמואל ב', מכונה מיכל "בת שאול" בגלל שהיא לועגת לדוד על התנהגותו. בעיניה, הוא התבזה בריקודים ובמחולות בפני העם, בעת שהובילו את ארון ה'. בשמואל א', מכונה מיכל "אשתו" כיוון שהיא הגנה על בעלה דוד מפני אביה, שאול, שמבקש להורגו.

תשובה לשאלה 9

א. מזמור קנ"א מכונה בשם זה, משום שבנוסח המסורה של ספר תהילים סך המזמורים הוא ק"נ (150). מזמור קנ"א הוא "המזמור ה-151", והוא לא נכלל במניין המזמורים של המסורה, אלא התגלה בקומראן.

ב. על התלמיד לציין שלושה מהפרטים המשותפים הבאים:

- דוד היה הצעיר מבין אחיו: "קטן הייתי מן אחיי" – "ויאמר עוד שאר הקטן".
- דוד היה רועה צאן: "וישימני רועה לצונו" – "והנה רועה בצאן".
- שמואל נשלח ע"י ה' למשוח את דוד: "שלח נביאו למושחני", "וימשחני בשמן הקודש" – "ויאמר ה' קום משחהו כי זה הוא".
- שמואל בחר את כל אחיו של דוד האם הם ראויים למלוכה: "יצאו אחי לקראתו" – "ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל".
- ה' לא בחר באחיו של דוד למלוכה: "לוא בחר ה' אלהים בס" – "ויאמר גם בזה לא בחר ה'".